

הסתדרות 'הנוער העברי' באמריקה

במלאת 60 שנה ליסודה

מאת משה פלאי

מוקדש לזכרו הברוך של משה דייוויס ז"ל, ממייסדי
הסתדרות הנוער העברי

בשנת תרצ"ו הוקמה הסתדרות הנוער העברי, לאחר נסיונות חוזרים ונשנים בשנים קודמות לייסוד ארגון נוער עברי. בחודש אייר תרצ"ו פרסם הוועד הזמני, שהורכב מנציגי הסטודנטים בארבעת בתי-המדרש למורים בניו-יורק, בראשותו של משה דייוויס, הודעה על התוכנית לקיים אסיפה כללית של הנוער הדובר עברית "מתוך תקוה לייסוד הסתדרות נוער בתי-קיים על-יד ההסתדרות העברית באמריקה". הסתדרות הנוער העברי קבעה לעצמה מטרות אלה: "א. פיתוח וקיומו של תיאטרון עברי מתמיד. ב. סידור תזמורת עברית וארגון חברה עברית למוסיקה. ג. סידור נשפים ואספות של הרצאות וויכוחים בענייני תרבות עברית. ד. עתון עברי לנוער עברי. ה. שיתוף וליכוד פעולת בתי הספר השונים בתכנית עבודה מאוחדת. ו. לעבוד בהפצת הספר והעתון העברי בקרב הנוער." ("לארגון הנוער העברי", הדואר, שנה ט"ו, גל' כ"ח, ט"ז אייר, תרצ"ו, 467; "לאספת היסוד של הנוער העברי", כ"ז, א' סיוון, 505). (עוד על ראשית הנוער העברי, ראה ראיון עם משה דייוויס בהדואר, שנה ל"ד, גל' ה', ה' שבט, תשנ"ה, 14-15, גל' ו', י"ט שבט, 22-23).

האסיפה המכוננת של הארגון הצעיר נתכנסה בג' סיוון תרצ"ו, בהשתתפות תלמידים מארבעת בתי המדרש למורים בניו-יורק. פתח את האסיפה משה דייוויס ואחריו נאם מנחם ריבולוב על הנוער העברי האמריקני המתעורר לפעולה. לאחר הופעות דקלום, זמרה והצגה, התקבלה ההחלטה הבאה: "האסיפה מטעימה את חובתו של הנוער העברי להתאחד עם כל הכוחות הפועלים לשם קיום אומתנו ותרבותנו באמריקה, ואת הצורך הניכר ליצור קשר בין פעולותיהם של תלמידי ארבעת בתי-המדרש למורים הקיימים בניו-יורק; לפיכך החליטו החברים המשתתפים באסיפה הראשונה... לייסוד הסתדרות בשם 'הסתדרות הנוער העברי', שתהיה סניף עצמאי של ההסתדרות העברית באמריקה. מטרתה של הסתדרות זו היא להפיץ את התרבות העברית בקישורה עם רעיון התחיה הלאומית" ("האסיפה המכוננת של הסתדרות הנוער העברי בניו יורק [!]",

הדואר, כ"ח, ט"ו, סיוון, 521). מייד אחר כך ארגנו ישיבה של ועד הנוער העברי ונציגי ההסתדרות העברית באמריקה – הרב ש. ק. מירסקי ומנחם ריבולוב – בלשכת ההסתדרות לשם בחירת ועד קבוע וקביעת תוכנית הפעולה. משה דייוויס נבחר כנשיא, יצחק הלר כסגן נשיא, פנינה אייזיקס כמזכירה ויונינה גרייף כגזברית. נקבעו גם האחראים למחלקות שבהן עתידה הסתדרות הנוער לפעול. דינאל פרסקי וא. [אשר] וואלק – ספרות; דבורה לאפסון – ריקוד. נבחר ועד המועצה של הסתדרות הנוער: הרב מירסקי, הרב י. מארקוס, ד"ר בארון ודינאל פרסקי. המשימה לעבד חוקה בשביל הסתדרות הנוער נמסר לידי הרב מירסקי. וכן נקבעה תוכנית פעולה לשבועות הקרובים (**הדואר**, ל"א, ו' תמוז, 573).

כפי שדיווח אז יעקב קבקוב ב**הדואר** – ואחר כך בניב – הוקמו בקיץ תרצ"ו סניפי הנוער העברי, והראשון היה בבנסונהרסט, ובעקבותיו הוקמו חמישה סניפים בניו-יורק עצמה ובשכונותיה. במורד העיר ניו יורק נוסד סניף שהתפתח באופן מהיר והיה הגדול בסניפים והפעיל שבהם. הנוער העברי זימן מסיבות לצעירים על חוף הים בקוני איילנד (**הדואר**, ל"ד י"ב אב, 622); ל"ו, י' אלול, 651; ל"ז, כ"ד אלול, 670), ויסד 'אגודות מקצועיות' כגון להקה דרמטית, מקהלה, אגודה לספרות ואגודה לאמנות. דיווח זה נתפרסם כאמור גם בניב, כלי מבטא לסופרים צעירים, שהחל להופיע חודשים אחדים אחר כך, עם תום השנה האזרחית ('החודש בהסתדרות הנוער העברית', ניב, שנה א', גל' א', דצמבר, 1936 [טבת, תרצ"ז], 23). השוואה בין שאיפותיה המוצהרות של תנועת הנוער העברית ושל ההסתדרות העברית מעידה, כי הפעילות האמנותית והתרבותית היתה חשובה יותר לנוער, ובה מצא בקעה להתגדר בה. על כן הקים מתחילה מקהלה ולהקה דרמטית. ואילו המגמה של ההסתדרות המבוגרת היתה בכיוון ספרותי בעיקר, או דיבור עברי (אם כי ההסתדרות הצהירה אף היא על הקמת תיאטרון ומקהלות...). סגנונו של המדווח הצעיר, קבקוב, היה נלהב, והזכיר את דבריהם של מייסדי ההסתדרות העברית עצמה עשרים שנה קודם לכן: "העבודה מתקדמת בהצלחה כזו שלא פללו לה המייסדים. קבוצה של צעירים וצעירות נלהבים לרעיון העברי עם משה דייוויס, הנשיא הזמני ואחד מהחברים היותר פעילים, בראש, עוסקת בעבודת הקודש הגדולה – יצירת חיים עבריים לנוער העברי הנטול סביבה עברית באמריקה. בהתלהבות נעורים הם יוצאים מחושלים לקראת פעולות חדשות ומאומצות... ולשבח הנוער העברי יאמר כי הוא מרגיש בחשיבות עבודת יצירה זו ומאות של צעירים וצעירות נענים באופן חס וועני לרעיון ההסתדרות. הוא מכיר ברור כי עד כה היו חייו נעדרים תוכן עברי..." (ניב, א', א', דצמבר, 23). קבקוב, יליד ארה"ב (1918), מפעילי הנוער העברי, ולימים דיקן המכון ללימודי היהדות בקליוולאנד ופרופסור לעברית בניו-יורק, מראשי התנועה העברית וה**הדואר** במשך שנים רבות, פרסם ספרים ומאמרים בתולדות הספרות העברית באמריקה: **הלוצי הספרות העברית באמריקה** (תשכ"ז), **שוחרים ונאמנים** (תשל"ח) ושני ספרים על נ. ה. אימבר (בעברית ובאנגלית). קבקוב דיווח על נשפים תרבותיים בכל חודש, נשף קבלת פנים לימכבי מארץ ישראל, והרצאותיהם של מבקרים כגון ד"ר אלכסנדר רוזנפלד, מזכיר הברית העברית העולמית, ואיתמר בן-אב"י. התארגנו להקות אמנותיות: הלהקה הדרמטית 'פרגוד' התחילה להכין את הדרמה 'עמד', והתארגנה המקהלה,

והאגודה לספרות התחילה להוציא את **ניב**, ירחון עברי לסופר הצעיר. "נוצרת אווירה עברית", כתב קבקוב, וסיים בהבעת תקווה, כי בכך הונח היסוד לתנועה ארצית של כל הנוער העברי באמריקה, לקראת מועד כינוסה של הוועידה הראשונה של הנוער העברי בעת ובעונה אחת עם הוועידה הארצית של ההסתדרות העברית באמריקה (ניב, א', א', דצמבר, 23). בראש הגליון הראשון של **ניב** הודיעה המערכת על הצורך בקיום במה ספרותית ל"חבורה של סופרים ומשוררים עבריים שקמה לנו כאן מזמן המלחמה והתופסת מקום חשוב בספרותנו החדשה. השגיהם וכבושיהם משמשים לנו כוח מעודד לעשות את הנסיון הצנוע הזה". **ניב** הופיע כ"כלי מבטא לסופרים צעירים" – כותרת שהוכנסה מגליון ג' לשער הירחון – ובמערכת כיהנו שלושה: ח. אברמוביץ, ח. ליפשיץ וא. ד. פרידלנד. בחוברת הראשונה השתתפו גבריאל פרייל, חיים אברמוביץ, סעדיה מקסימון, ח. ליפשיץ, אשר ווילקומירסקי, יעקב קבקוב, ואחרים (ניב, שנה א', גל' א', דצמבר 1936, בשער). מרכז ב' שונתה הכותרת לירחון לסופרים צעירים וניב נערך בידי חיים ליפשיץ (ליף) וגבריאל פרייל (ניב, כרך ב', גל' א', כסלו תרצ"ח, בשער; עוד על ניב, ראה ראיון עם משה דייוויס, "הסתדרות הנוער העברי ויניבה", **בצרון**, כרך י' (סד' חד'), 48-45, חוברת היובל, תשי"ח-תשנ"א, 196-205). פעילות ערה זו בניו יורק הביאה להמרצת הפעילות בקרב הנוער גם בערים אחרות. בשיקאגו, שהיתה תמיד מרכז עברי ער, התקיים כינוס של ארגוני הנוער העברי ונבחרה מועצה לתיאום הפעולות. בכינוס נאם ישראל נעמני (**הדואר**, שנה ט"ו, גל' ל"ה, כ"ו אב, תרצ"ו, 638).

תרצ"ז: הוועידה העברית הי"ז – דור ההמשך של התנועה העברית

תנועת הנוער העברי הרחיבה את פעולותיה ונוצרו קשרים עם תנועות נוער עבריות בערים אחרות כשיקאגו, פילדלפיה ובוסטון, כפי שדיווח נשיא התנועה, משה דייוויס, לוועד הפועל של תנועת האם, ההסתדרות העברית (**הדואר**, שנה ט"ו, גל' ל"ט, ל' תשרי, תרצ"ז, 718). בכרוז רשמי בהקשר עם השבוע והיום העברי הודיע הוועד על הרחבת מסגרתה של ההסתדרות העברית עם הקמת הסתדרות הנוער העברי (**הדואר**, שנה ט"ז, גל' י"ח, כ"ט אדר, תרצ"ג, בשער).

הוועידה העברית הי"ז התכנסה ב"י טבת תרצ"ז (24 בדצמבר 1936) בפילדלפיה בהשתתפות מאה ועשרים צירים, בני נוער, ומאות אורחים.

ועידת הסתדרות הנוער העברי: עמדות ועקרונות ביחס לתרבות העברית

בעת ובעונה אחת כינס הנוער העברי את ועידתו הראשונה בהשתתפות שבעים צירים – צירי הסניפים, הקבוצות המקצועיות הקיימות ליד הנוער העברי, ההסתדרות העברית, הסתדרות הנוער העברי בבוסטון, המפלגות הציוניות השונות, וצירי בתי המדרש ומוסדות החינוך הגבוהים כגרף ודרופסי. נשיא ההסתדרות העברית אב. גולדברג קידם את הצירים בברכה. בתנועת הנוער העברי ראה הנשיא את המשכה הישיר של התנועה העברית באמריקה "ובית האולפנה אשר ממנו יצאו המנהיגים העבריים בעתיד". כן בירכו מנחם ריבולוב והרב ש. ק. מירסקי, המזכירה, פנינה אייזיקס, מסרה דין וחשבון על

על חוקת הנוער העברי. סעיף א' כלל את מטרת הסתדרות הנוער העברי והאמצעים שבהם תעבוד למען הפצת הלשון והתרבות העברית והשרשתן. הוחלט, כי הסתדרות הנוער, כסניף להסתדרות העברית, תשתמש באמצעים הבאים להפצת התרבות העברית: ייסוד חוגים תרבותיים, עריכת נשפים ספרותיים ואמנותיים, סידור הרצאות, הוצאת עיתונים, ארגון סניפים, וייסוד ועדות להפצת הספר והעיתון העברי.

דווח, כי סביב הסעיף השני, הודן בעמדת הנוער העברי כלפי הציונות, הדת, תיקונים חברתיים, הקהילה והחינוך העברי, התקיים ויכוח סוער, אך בסופו של דבר הוויכוח התקבל הסעיף ברוב קולות (הדואר, ט', כ"ה טבת, 153). בקבוצה דיווח בניב פריטים על הסעיף השני הכולל את החלטת הסתדרות הנוער העברי "לתת יד להסתדרות הציונית העולמית" ולהתייחס "בחיוב לדת", ולסייע "בידי הכוחות המאורגנים שמטרתם להשליט תיקונים סוציאליים בחיים הכלכליים", וכן להשתתף "בכל פעולה שתקרב את ארגון הקהילה ותאמץ כל כוחותיה לעזור בחינוך העברי השלם" (ניב, כרך א', גל' ג', אדר תרצ"ז, 22). הנוסח של הצעת חוקה, שעותק שלה נשתמר בספרייה הלאומית בירושלים (מס' S39A700, ללא תאריך), גילה יחס חיובי "לדתנו בכל גילוייה" אך ללא התערבות "בענייני אמונות ודעות המסורות ללבם של חבריה". בכך נפתח פתח לקבלת חברים מכל ענפי היהדות האמריקנית. לסעיף התיקונים הסוציאליים נלווית בנוסח הצעה של החוקה פיסקה המגבילה אותם – "אם אינם מתנגדים לשאיפותינו הציוניות והעבריות". הסעיף השלישי כלל את חובות חברי התנועה: דיבור בעברית, חתימה על עיתונים עבריים, קניית ספרים עבריים, עזרה לתנועה העברית העולמית בהשלטת העברית וקיום קשר עם כל תופעות היצירה העברית בארץ ובגולה. נקבע, כי ועד ההנהלה של הסתדרות הנוער העברי יהיה מורכב מארבעה עשר חברים, ובהם שלושה באיכות הסתדרות העברית. בין חובות חברי הסתדרות הנוער העברי וזכויותיהם נקבע, כי החברים חייבים לחתום על הדואר, ולהשתתף בפעולות הסתדרות העברית. לאחר קבלת החוקה נבחרה ההנהלה של הסתדרות הנוער הנשיא היה משה דייוויס, סגנים: זאב נלסון, יצחק הלר וצבי פוליקוב. כמנהל הלשכה מונה חיים אברמוביץ, ופנינה אייזיקס מונתה כגזברית. בין חברי ההנהלה נבחרו אשר ווילקומירסקי, חיים ליפשיץ, יצחק פלר ויעקב קאבאקוב (הדואר, ט', כ"ה טבת, 153). חוקת הנוער העברי, כפי שדווח עליה בעיתונות, ועל פי עותק הצעת החוקה המצוי כאמור בספרייה הלאומית בירושלים, מעידה על נסיון לכלול חוגים רחבים בעלי נטיות פוליטיות שונות תחת קורת גג אחד, נטייה שירשה התנועה הצעירה מתנועת האם הבוגרת, אך עם זאת לשמור על עצמאות בזיקתה אל התנועה הבוגרת.

בי"ז תמוז תרצ"ז (יוני 1937) התקיים הכינוס החצי-שנתי של הנוער העברי ובו נבחר סעדיה מקסימון לנשיא. חוברת בסטנסיל בעריכת חיים אברמוביץ, משה דייוויס וחיים ליפשיץ, המקיפה 24 עמ', מסרה דיווח על ההרצאות והדיונים בכינוס (הסתדרות הנוער העברי כנוס חצי-שנתי, 27-26 ביוני 1937, בספרייה הלאומית בירושלים, מס' S41A905).

* פרק מתוך הספר התרבות העברית באמריקה – תולדות 80 שנות התנועה העברית בארה"ב, הנמצא בדפוס ויופיע בקרוב.

ייסודו של הנוער העברי, כנוכר לעיל, ועל התפתחותו במשך מחצית השנה לקיומו – בהקמת סניפים בניו יורק ומחוץ לה, הקמת תיאטרון עברי, ירחון לסופרים עבריים ניב, מקהלה ותזמורת, וקבוצות מחול ואמנות. נשיא תנועת הנוער העברית, משה דייוויס, נשא את הנאום הראשי. "עם כינוס ועידה זו", קבע, "נגמרה הפרשה הראשונה, פרשת העיצוב והיצירה, בתולדות הסתדרות הנוער העברי". עתה שומה על הוועידה להחליט על "עמדותיה ועקרונותיה של ההסתדרות ביחס לחיינו העבריים בכלל וביחס לחיינו המתקדמים באמריקה בכלל" ("ועידת הסתדרות הנוער העברי", הדואר, שנה ט"ז, גל' ט', כ"ה טבת, תרצ"ז, 153).

התנועה הצעירה עמדה על זכותה להחליט על עולמה הרוחני והתרבותי בפני עצמה ולא אימצה תוכנית מוכנה מראש של תנועת האם. כתנועת נוער ערה ותוססת, לא קיבלה שום דבר כמובן מאליה ודנה בנושאים שההסתדרות העברית התעלמה מהם או שהניחה, כי הם מובנים מאליהם. דייוויס ציין, כי "התרבות העברית היא נקודת הכובד של תנועתנו, אך חובתנו לרעיון העברי צריכה להתבטא במפעלים ממשיים". הוא טען, כי לנוער העברי יש צורך ביצירה תרבותית כאספקלריה לערכי הרוח של היהדות כולה, ומנה את העמדות וההשקפות המוצעות לפני הנוער העברי, והן: א. תמיכה בהסתדרות הציונית העולמית וחיוב החברים ברכישת השקל; ב. "להתייחס בחיוב אל הדת בכל גילוייה"; ג. לסייע בהשלטת תיקונים סוציאליים בחיינו הכלכליים "אם אינם מתנגדים לשאיפותינו הציוניות העבריות"; ד. לפעול למען קירוב הקהילה לערכי התרבות העבריים והלאומיים; ה. לפעול להפצת החינוך העברי. ובאופן כללי לפעול ליצירת סינתיזה "בין השאיפה לרעיון העברי ולחיים תרבותיים עבריים ובין חיינו בצורתם המיוחדת באמריקה". נבחרו ועדות, שבין חבריהן היו כמה מן החברים הפעילים של התנועה הצעירה: יעקב קאבאקוב, יושב ראש ועדת המינויים, חיים ליפשיץ (לימים: ליף), יו"ר ועדת ההחלטות, שבה השתפו יצחק זמיר, משה דייוויס ועוד. הורכבו ועדות מבאי כוח המפלגות הציוניות ובתי המדרש בהנהלת אשר ווילקומירסקי (לימים: וולק). בהמשך הוועידה הצביעו הצירים

עתון הדואר וההסתדרות

העברית באמריקה

מברכים את

ד"ר משה אביטל

משתתף קבוע בעתון הדואר

לרגל הופעת ספרו

"הישיבה והחינוך המסורתי

בספרות ההשכלה העברית

הלואי שיהא בכוחו להמשיך לתרום

לספרות העברית במשך חייו